

Nizami Tağısoy

filologiya elmləri doktoru, professor

ŞƏHİD DAĞI, ANA FƏRYADI

(Rəna Əlyarın “Şəhid anası, ağlama!” povestində)

Rəna Əlyarın (Rəna Əlyar qızı Məmmədovanın) elmi-pedaqoji fəaliyyəti neçə illərdir ki, gözlərim qarşısında inkişaf edib, formalaşmış, özünəməxsus bir mərtəbəyə çatmışdır. Müasir Azərbaycan və rus dili qrammatikasının, leksikologiyasının, leksikoqrafiyanın, frazeologiyasının çeşidli problemlərini əsaslı şəkildə izah etməyi bacaran və bu sahədə qələm işlədən məsuliyyətli biri pedaqoq kimi Rəna xanım özünə reputasiya qazanmış dilçi mütəxəssislərdəndir. Buna görə də onun bu sahədəki səriştəsi bizdə daim rəğbət hissi yaratmışdır vermişdir. Lakin Rəna xanım bu dəfə qarşımızda tamamilə fərqli amplitudada özünü təsdiqləməyə çalışmışdır. O, bir gün mənə zəng vurub deyəndəki, Nizami müəllim, İkinci Qarabağ müharibəsində şəhid olmuş bacım oğlu, Vətəni canından artıq sevən Ceyhunla bağlı bir əsər yazmışam, fikrinizi bilmək isfərdim, düzü belə təklifə bir az şübhəli yanaşsam da, söhbət şəhid adından getdiyindən bir mənalı olaraq “Baş üstə” deyib, ondan kitabın mənə çatdırılmasını xahiş etdim.

Beləliklə, Rəna Əlyarın “Şəhid anası, ağlama” povestini götürüb, onunla operativ tanış olmağa başladım. Elə buradaca onu da etiraf edim ki, əsərin elə ilk səhifələri ilə tanış olduqda yanıldığımı hiss etdim. Ona görə ki, Rəna xanım bu dəfə bizdə dilşünas alim, leksikoloq və frazeoloq kimi yox, sözün doğru mənasında bədii əsər müəllifi təsiri bağışladı.

Əlbəttə, belə qənaətə gəlməyimizin səbəbi isə ilk növbədə aşağıdakılarla bağlı idi:

1. Məlum olduğu kimi, bədii əsər yazmaq üçün ilk növbədə qələmə aldığı mövzunun uğurlu maketini – süjet xəttini, fabulasını, kompozisiyasını bədii baxımdan yarada, qura bilmək bacarığına malik olmalısən;
2. Əsərin bədiiiliyini təmin etmək üçün rəvan dil

imkanlarından gərəyincə yararlanmalısən;

3. Bədii əsər mövzusunə çevirdiyin materialda obrazın əksər tərəflərinin ortaya qoyulmasına nail olmalısən;

4. Əsərdə yer almış aparıcı bədii obraza, baş qəhrəmana bu və ya digər cəhətdən bağlı olan personajların uğurla yerləşdirilməsini təmin edə bilməlisən;

5. Nəhayət əsərin dolğunluğuna yetişmək üçün obrazlı bədii-ifadə vasitələrindən yerli-yerində istifadə etməyə kifayət qədər müvəffəq olmalısən və s. və i.ə.

Qarabağ Azərbaycandır!

Rəna Əlyarın “Şəhid anası, ağlama!” povestində İkinci Qarabağ müharibəsinin cəngavər döyüşçülərindən biri Ceyhunun olduqca görümlü, oxucu diqqətini cəlb edən, bir şəhidin həyat və döyüş yolunu ən incə detalları ilə izləyən, onun qəhrəmanlığa getdiyini, Vətəni özündən, anasından, qardaşından, qohum-əqrəbasından öndə görən bir əsgərin ömür və döyüş salnaməsi ortada dayanır.

Rəna xanımın əsərinin iki baş qəhrəmanı var onlardan biri ömrü nakam qırılmış, Vətən yolunda canından keçmiş cəngavər ürəkli Ceyhun Şalıyevdirsə, digəri şəhid Anası Sədaqət xanımdır. O anaki, Ceyhunun usaqlığı, orta məktəb dövrü Rusiyadakı Voronej şəhərində keçsə də, Qarabağ bəlasını dərk etdiyi dövrlərdən daim fikri, zikri, düşüncəsi Vətənlə bağlı olmuşdur. Müəllimlərinin sevimlisi olsa da, Ceyhunun orta məktəbi orada qurtarmağa səbri də çatmamış, bütün varlığı ilə Azərbaycana can atmışdır. Paytaxtda orta məktəbi bitirib, Bakı Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsinə daxil olub, prestijli ixtisasa yiyələnmişdir. Böyük həvəslə hərbi xidmətə yollanmış, özünü yalnız müsbət tərəflərdən göstərmiş, xidmətini başa vurub adi həyat ritminə qayıtmışdır. Müxtəlif yerlərdə işləyib, ləyaqətli vətənoğlu kimi formalaşmışdır. Qeyrəti ilə, fəaliyyəti ilə Vətən və Xalq təəssübü çəkən vətəndaş kimi ortaya çıxmışdır.

2020-ci ilin sentyabrında Ermənistan hərbi birləşmələrinin yenidən Azərbaycana müharibə elan etməsi ilə əlaqədar təlimlərə qoşulub, erməni digəllərinin burnunu əzmək, onlara qan uddurub, iti qovan kimi Vətəndən qovmaq haqqında düşünmüşdür. Essədə Ceyhunun bütün həyatı oğul itirmiş Ananın dili ilə təsirli naxışlarla təsvir olunur. Əsərdə mükəmməl Ana və Vətənin hər şeydən uca tutan qəhrəman Ceyhunun obrazı bütün tərəfləri və keyfiyyətləri ilə təsvir obyektinə çevrilmişdir. Müəllifin yeri gəldikcə bayatılardan, ağılardan, ibarəli ifadələrdən uğurlu istifadə etməsi essenin estetik təsir gücünü artırmaqdadır. Ananın Şəhidlik zivəsinə ucalmış oğlu ilə mükəllimləri, Voronejdə, Azərbaycanda, əsgərlikdə, təlimlərdə, şəhid olduğu məqamlarda, məzaristanlıqda, şəhərdə, evdə yatanda, duranda, həyatla bağlı düşüncələrə dalanda, xəyalən Gəncədə olanda, bərelyefinə, xatirə-bulaq kompleksinə baxanda, pandemiya dövründə oğlunu ziyarət etməkçün piyada Fəxri xiyabana üz tutanda, Ceyhunun əsgərlik gündəliyini “vərəqləyəndə”, oradakı yuxugörmələri dilə gətirəndə, Ceyhunun Puşkindən, Lermontovdan bəhs edən gündəliyinə yanğı ilə baxanda, cənnətdəki 26 yaşını “təbrik edəndə”, oğlunun yatdığı, üz qoyduğu soyuq torpaqdan qoxusunu alanda, Ceyhun həyatı tərk etsə də, Ananın daim onun nəfəsini yanında hiss etdiyi məqamlarda və s. Ana və Oğul obrazı bütün tərəfləri ilə oxucunun nəzərlərini dərinlən məşğul etməkdədir.

Rəna Əlyarın əsərin bəzi yerlərində yadda qalan, məsələn, “Həsrətin səndən vəfəliyim” və s. kimi ibarələrdən istifadə etməsi, povestin birnəfəsə oxunulması ilə yanaşı, həm də oxucuda yetərinə ovunmayan acı, faciə, müsibət effekti buraxmaqdadır. Rəna Əlyarın adını çəkdiyimiz bu əsərinin bədii-sənədli məziyyətləri ilə bağlı çoxlu fikirlər dilə gətirmək olar. Eyni zamanda essenin gənclərimizin, gələcək nəslin milli-vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə olunmasında roluna inanmaqdayıq. Rəna xanımın bu əsəri İkinci Qarabağ müharibəsi qəhrəmanlarına həsr olunmuş uğurlu bir nümunə kimi öz bədii-estetik təsir gücü ilə seçilməkdədir. Əsərdən gələn ən başlıca fikir “Şəhidlər ölməz! Vətən bölünməz!”dir.

Şəhid balamız, qəhrəman Ceyhun Şalıyevə və müsibət içində yanan Sədaqət Anaya həsr olunmuş bu əsərə görə Rəna Əlyarı ürəkdən təbrik edir, ona bu təşəbbüsündə yeni yaradıcılıq uğurları diləyirik.

Əlyar Rəna. Şəhid Ceyhun dastanı. – Bakı: Şərq-Qərb, 2022. – s. 217 - 220.